

УДК 330.52 : 658.152

А.В. Стойка

доктор наук з державного управління, доцент

С.О. Пипко

аспірант
Донецький державний університет управління

І.Б. Черкаський

доктор економічних наук, доцент

АКТИВІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ МОДЕРНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА В МЕЖАХ ПОЛІПШЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ

У статті досліджено інвестиційний клімат України в період подолання наслідків світової фінансової кризи; розглянуто стан національного виробництва на сьогодні та перспективи розвитку економіки в межах поліпшення інвестиційного розвитку нашої держави.

Ключові слова: економічна криза, модернізація, активізація, інвестиційний клімат, інвестиції, національне виробництво.

I. Вступ

Активізація процесів модернізації національного виробництва в межах поліпшення інвестиційного клімату визначальною мірою залежить від утвердження ефективної системи мобілізації інвестиційних ресурсів та управління ними. Вирішити цю ключову проблему в попередні роки за умов економічної кризи було неможливо. Кризові процеси й інфляція призводили до порушення оптимальних співвідношень між національними заощадженнями та інвестиціями в народне господарство: щороку значна частина заощаджень залишалася не конвертованою в інвестиції. Як наслідок, не повністю використовувалися можливості нарощування інвестиційного потенціалу національної економіки.

Питанню поліпшення інвестиційного клімату науковці завжди приділяють значну увагу, тому що налагодження стабільного інвестиційного процесу є справою особливого значення, що пояснюється як необхідністю найефективнішого використання чинників виробництва, в тому числі капіталу та інвестицій, так і актуальністю здійснення структурної модернізації усєї економіки [1]. Слід відзначити О.В. Носову, О.А. Мельниченко, І.П. Косенко, І.В. Ситнік, Т.В. Майорову, О.Є. Кузьміна, які працювали над вивченням цього питання, надзвичайно важливого на шляху до досягнення високих темпів економічного розвитку.

II. Постановка завдання

Мета статті – дослідити процес активізації модернізації національного виробництва в межах поліпшення інвестиційного клімату, адже забезпечення сприятливого інвестицій-

ного клімату в Україні та її регіонах залишається питанням стратегічної важливості, від реалізації якого залежать подолання кризових явищ в економіці, відновлення стійкого зростання, ефективність залучення у світовий поділ праці, можливості модернізації на цій основі національного господарства.

III. Результати

Створення сприятливого інвестиційного клімату в Україні є актуальним для поточного етапу економічного розвитку. Використання Україною переваг залучення іноземного капіталу стимулює розвиток нових технологій, підвищення рівня продуктивності праці, збільшення інвестицій і заощаджень, підвищує показники рівня та якості використання людського капіталу [4, с. 59–65].

Протягом 2012 р. в Україні під впливом світової економічної депресії сповільнювалася економічна динаміка. У I і II квартали порівняно з відповідними кварталами 2011 р. приріст ВВП становив 2,2% і 3%, відповідно. Натомість III і IV квартали показали протилежний результат – скорочення реального ВВП порівняно з відповідними періодами 2011 р. на 1,3% і 2,5%, відповідно (рис. 1). Як наслідок, загалом за рік економічне зростання, за попередніми оцінками Держкомстату України, становило лише 0,2% проти 5,2% приросту ВВП у 2011 р.

Якщо економічне зростання у 2011 р. забезпечувалося передусім виробничими галузями економіки, то у 2012 р. ситуація змінилася – приріст ВВП сформовано, насамперед, сферами транспорту й торгівлі, що пов'язано з підготовкою і проведенням Євро-2012, а також із задоволенням зростаючого платоспроможного попиту населення. Негативний внесок зробили

сільське господарство, переробна промисловість, будівництво та фінансова діяльність.

У I кварталі головними рушіями економічного зростання були торгівля і транспорт. Прискорення II кварталу було забезпечене, насамперед, зростанням у сільському господарстві, сфері операцій із нерухомим майном і торгівлі, натомість уже в цей період позначилася негативна динаміка в переробній промисловості. Разом з тим, цей ефект був нетривалим. У III кварталі висхідної динаміки валової доданої вартості вдалося досягти лише в добувній промисловості, виробництві та розподіленні елек-

троенергії, газу та води, торгівлі, сфері операцій з нерухомим майном, а також соціальній сфері економіки (освіті та охороні здоров'я). Проте їхній позитивний внесок у приріст валової доданої вартості не дав змоги нівелювати спад створення валової доданої вартості в сільському господарстві, переробній промисловості та будівництві. У IV кварталі всі види економічної діяльності (крім торгівлі) негативно впливали на формування валової доданої вартості, найбільший спад зафіксовано в переробній промисловості, сільському господарстві та фінансовій діяльності.

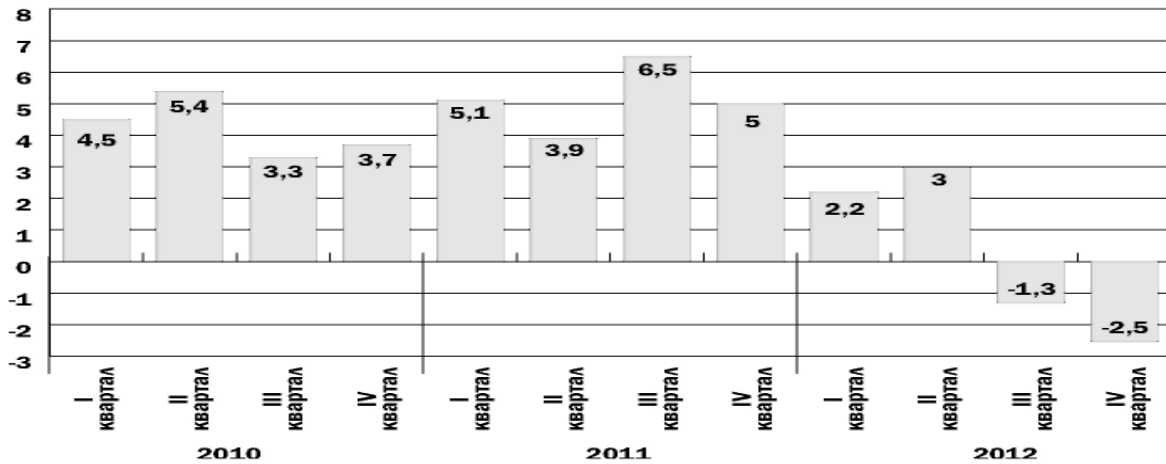

Рис. 1. Поквартальна динаміка ВВП України у 2010–2012 рр., % до відповідного періоду попереднього року

Кінцеві споживчі витрати стали головним рушієм економічного зростання, сформувавши 8,6% приросту ВВП у 2012 р. (рис. 2). Визначальним чинником зростання споживчих витрат був попит з боку домогосподарств,

зумовлений тим, що реальні наявні доходи населення за 2012 р. порівняно з 2011 р., за попередніми даними, збільшилися на 9,7%, а витрати на придбання товарів і послуг зросли на 14,4%.

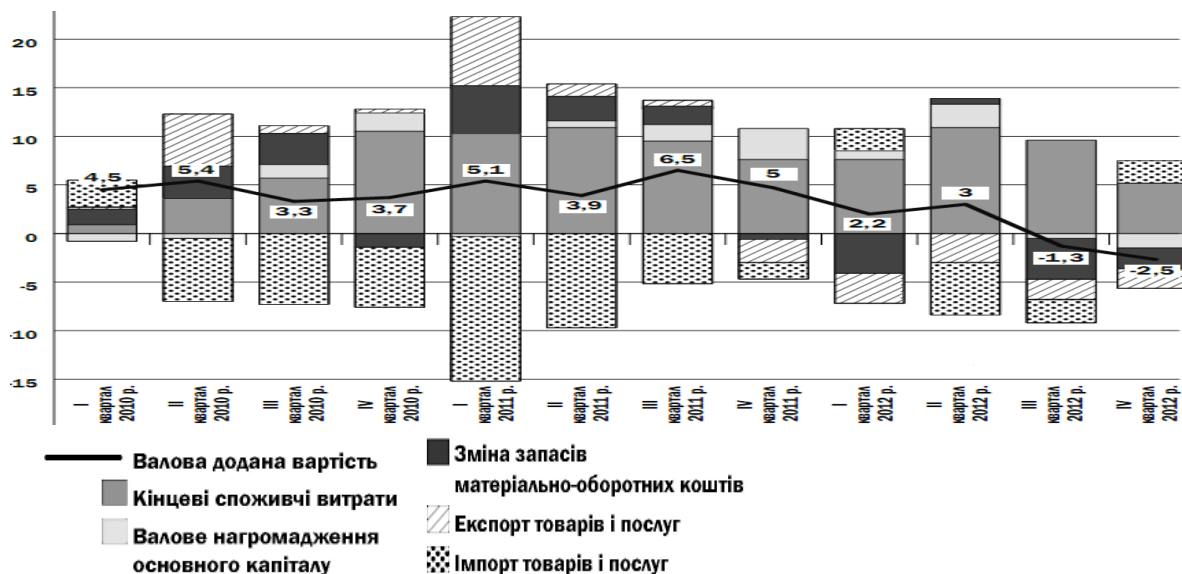

Рис. 2. Внески складників кінцевого використання в зростання валової доданої вартості у 2010–2012 рр., %

Значно знизилася вага валового нагромадження як джерела економічного зростання, яке у 2012 р. зменшилося на 12,9%.

При цьому два попередні роки зростання валового нагромадження становило понад 20%. Проте такий негативний вплив пов'язан-

ний, передусім, зі зменшенням запасів, тоді як обсяги нагромадження основного капіталу мали незначну позитивну динаміку.

Вплив валового нагромадження основного капіталу у I півріччі був позитивним (14,5%), проте в II – спостерігалось зниження цього показника, і за підсумком року приріст у постійних цінах становив лише 0,9%.

У 2012 р. помітне сповільнення динаміки економічного зростання супроводжувалося значним зниженням динаміки інвестиційної діяльності. За результатами 2012 р. вкладено лише на 8,3% більше капітальних інвестицій, ніж у 2011 р. Отже, частка валового нагромадження основного капіталу у структурі ВВП залишається вельми низькою. У 2012 р. вона становила 18,8%. Такий розподіл ВВП на користь споживання формує загрози для подальшого забезпечення розширеного економічного відтворення та реалізації модернізаційних реформ.

Не виправдалися також очікування щодо переорієнтації інвестиційних потоків із фінансово-розподільчих сфер у виробничу сферу економіки. Сформовані пріоритети інвестування засвідчують переважну інвестиційну привабливість секторів із високою ліквідністю та швидким обігом коштів. Приріст інвестицій у січні–грудні 2012 р. забезпечено, насамперед, підприємствами сфер будівництва (приріст становив 20,2%), транспорту (13,4%), торгівлі (14,6%), а також паливно-видобувною та окремими галузями переробної промисловості. Відновилися також високі темпи зростання інвестицій підприємств фінансової діяльності (28,2%). Капітальні інвестиції промислових підприємств у січні–грудні 2012 р. зросли на 7,1% порівняно з аналогічним періодом 2011 р. Цього вдалося досягти, насамперед, унаслідок значної інвестиційної актив-

ності підприємств у сировинному секторі промисловості – обсяг капітальних інвестицій підприємств добувної промисловості збільшився на 29,2%, із виробництва та розподілення електроенергії, газу й води – на 5,5%. Натомість підприємствами переробної промисловості зафіксовано спад капітальних інвестицій на рівні 5,1%. У більшості галузей відбулося скорочення інвестування. Високу динаміку інвестування підтримували лише машинобудування (10,8%), целюлозно-паперове виробництво, видавнича діяльність (16,8%), хімічна та нафтохімічна промисловість (5,9%).

У 2012 р. дещо знизилася активність залучення іноземних інвестицій в українську економіку. За даними Державного комітету статистики України, надходження прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у 2012 р. становило 6013,1 млн дол. США, що на 7,1% менше від обсягу 2011 р. (рис. 3). При цьому значний спад приросту акціонерного капіталу (на 25,3% порівняно з 2011 р., до 4128,5 млн дол. США) лише частково компенсувався борговими інструментами (кредитами та позиками, торговельними кредитами та іншими зобов'язаннями перед прямими інвесторами). Приріст обсягу останніх у 2012 р. становив 1290,7 млн дол. США. Чистий приплив прямих іноземних інвестицій у січні–червні поточного року, порівняно з відповідним періодом попереднього року, скоротився на 834 млн дол. США – до 1 млрд 920 млн дол. США. Позитивне сальдо рахунку операцій з капіталом та фінансових операцій сформоване чистим залученням на зовнішніх ринках кредитних ресурсів у сумі 1 млрд 485 млн дол. США. При цьому найбільшими позичальниками стали державні органи й установи на центральному, обласному і місцевому рівнях, чисті залучення яких становили 67,6% від їх загального обсягу.

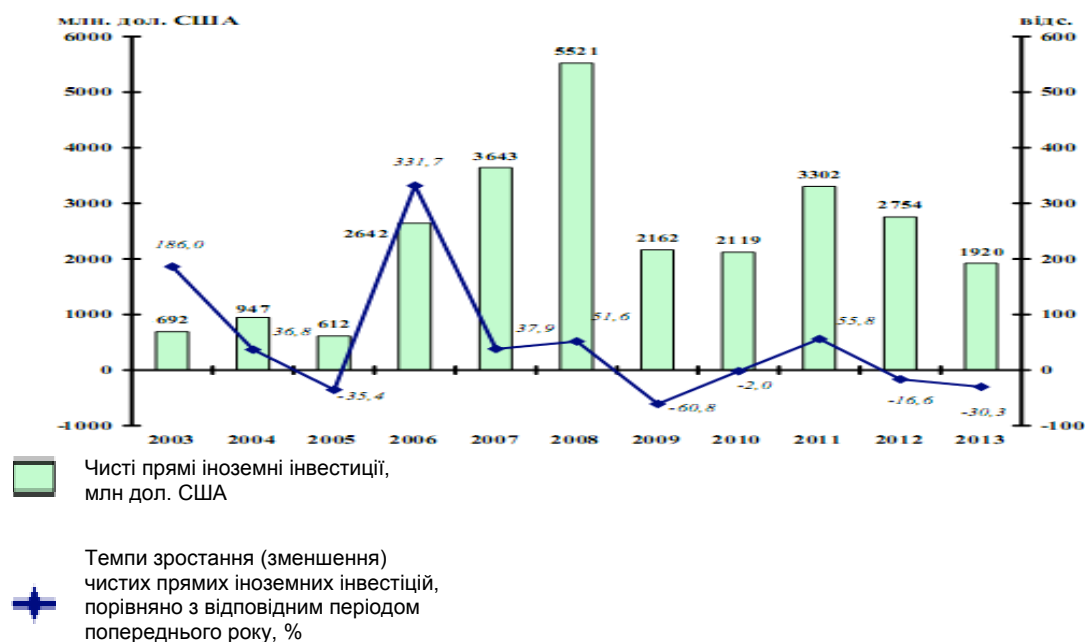

Рис. 3. Чисті прямі іноземні інвестиції у січні–червні 2003–2013 рр.

Несприятлива зовнішньоекономічна кон'юнктура була одним з основних чинників, що стримували економічне зростання в Україні. Сповільнення експортних виробництв знайшло відображення в розвитку галузей реального сектору економіки.

Під час реалізації Програми економічних реформ на 2010–2014 рр. “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава” у 2012 р. здійснено низку реформацийних кроків, спрямованих на модернізацію реального сектору, прискорення антикризового відновлення економіки та створення передумов для забезпечення довгострокового економічного зростання.

Дієвим інструментом економічних реформ і механізмом, що забезпечить антикризове відновлення на якісній основі, є модернізація промислового сектору як основи економічного зростання в довгостроковому періоді. Протягом 2012 р. тривали модернізаційні процеси в базових галузях промисловості.

У промисловості у 2012 р. спостерігалось суттєве сповільнення динаміки виробництва, яке із серпня пішло на спад. За 2012 р. обсяг промислового виробництва зменшився на 1,8% порівняно з 2011 р. (рис. 4).

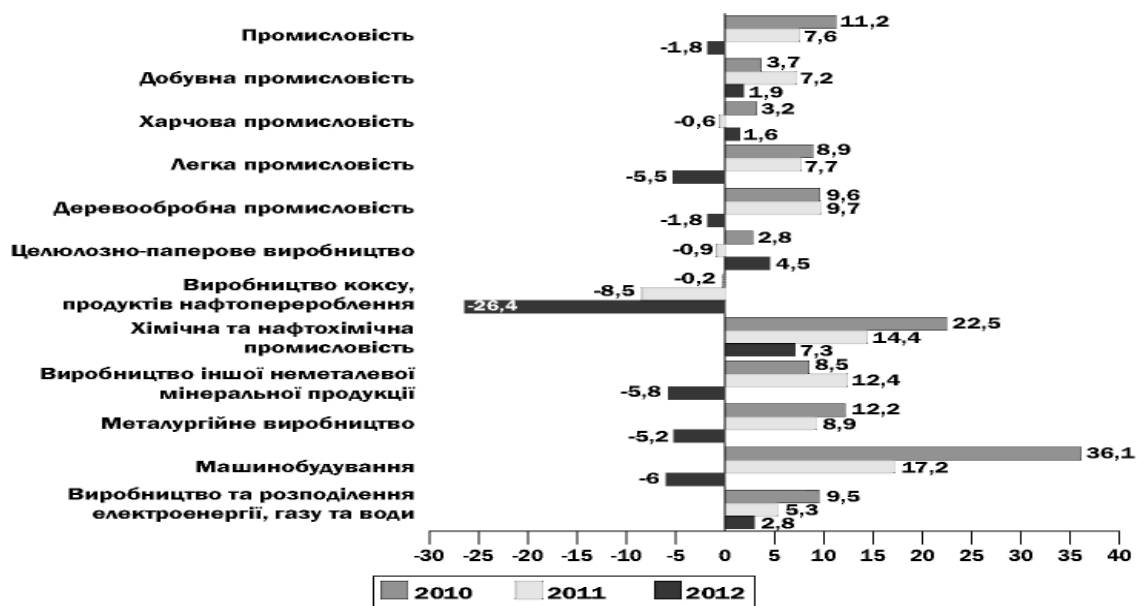

Рис. 4. Динаміка промислового виробництва за видами діяльності у 2011–2012 рр., %

Найвищих показників приросту промислового виробництва досягнуто в хімічній і нафтохімічній промисловості (7,3%), целюлозно-паперовому виробництві (4,5%) та виробництві й розподіленні електроенергії, газу та води (2,8%). Значно повільніше зросло виробництво в харчовій та добувній промисловості. Низка галузей, орієнтованих на внутрішній попит, продемонструвала негативну динаміку. Спад виробництва в легкій промисловості становив 5,5%, виробництві іншої неметалевої мінеральної продукції – 5,8%, обробленні деревини та виробництві виробів з деревини – 1,8%.

Найбільший спад спостерігався у виробництві коксу та нафтопереробних продуктів (на 26,4%), насамперед, за рахунок значного скорочення випуску продукції на нафтопереробних підприємствах (на 44,7%). Негативну динаміку продемонстрували експортоорієнтовані галузі – металургійна промисловість і машинобудування. У машинобудуванні лише підгалузь виробництва транспортних засобів та устаткування позитивно впливала на динаміку виробництва, голо-

вним чином, завдяки збереженню зовнішнього попиту на вагони та частини до залізничних локомотивів або рухомого складу.

Загалом негативну динаміку у 2012 р. продемонструвало сільське господарство. Протягом січня–червня галузь мала стабільні позитивні показники, проте вже з липня становище погіршилося. Загалом за 2012 р. обсяги виробництва скоротилися на 4,5%. Падіння обсягів виробництва продукції рослинництва відбулося, зокрема, через несприятливі погодні умови в зимово-весняний період, які вплинули на зменшення врожайності основних сільськогосподарських культур. За підсумками 2012 р. було зібрано на 18,4% менше зернових і зернобобових культур. Позитивною для сільського господарства є тенденція поступового зростання виробництва продукції тваринництва, яке у 2012 р. збільшилося на 3,9%.

Упродовж 2012 р. поступово погіршувалася ситуація в будівельній галузі. Обсяг виконаних будівельних робіт у 2012 р. зменшився на 14,0% порівняно з 2011 р. Суттєве збільшення державного фінансування під

час підготовки до проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи з футболу дещо стримувало падіння обсягів будівельних робіт, проте не змогло компенсувати загальне зниження попиту на капітальне будівництво.

У транспортній галузі загострюються проблеми післякризового відновлення, про що свідчить уповільнення зростання обсягів вантажних і пасажирських перевезень. У 2012 р. підприємствами транспорту перевезено 771,9 млн т вантажів, що на 5,1% менше, ніж у 2011 р. Послугами пасажирського транспорту скористалися 6,8 млрд пасажирів, що на 2,4% менше від обсягу перевезень 2011 р. [2].

На основі вищевикладеного можна зазначити, що в умовах посилення процесів глобалізації економіки важливим фактором динамічного розвитку національної економіки, її ринкового реформування та створення ефективного механізму власності в країні є забезпечення надходжень капіталів із зовнішніх джерел, створення сприятливого режиму іноземного інвестування.

Залучення іноземного капіталу для потреб національної економіки стає індикатором міжнародної привабливості країни, показником якості інвестиційного середовища для інвесторів та конкурентоспроможності економіки країни на міжнародному ринку капіталів [6, с. 103–105].

IV. Висновки

Сприятливий інвестиційний клімат зумовлює формування умов, за яких економіка стає сприйнятливою до інвестицій, забезпечує захист інвестора від інвестиційних ризиків і спонукає до вирішення соціальних проблем, забезпечує високий рівень зайнятості населення, дає змогу оновлювати виробництво, проводити модернізацію й нарощування основних фондів підприємств, упроваджувати новітні технології тощо. Натомість несприятливий клімат пригнічує економічний розвиток, загострює економічні, соціальні, політичні та інші проблеми [3, с. 292–296].

Отже, необхідно вирішити ще багато проблем, пов'язаних з покращенням інвестиційної привабливості України, хоча, згідно з результатами провідних рейтингів, наша держава намагається демонструвати досить стійкий прогрес.

Наприклад, у рейтингу легкості ведення бізнесу 2013 р., підготовленому Світовим банком, Україна піднялася на 15 позицій порівняно з 2012 р. і посіла 137-ме місце зі 185 країн. В Індексі глобальної конкурентоспроможності,

розробленому Всесвітнім економічним форумом, Україна піднялася на дев'ять позицій і посіла 73-тє місце зі 144 країн.

Найбільший виклик для України полягає в тому, щоб продовжити цей рух і увійти до топ-100 країн. Крім того, необхідно почати скорочувати розрив у показниках із сусідніми державами, які також продовжують проведення реформ і покращують діловий та інвестиційний клімат [5].

Ураховуючи вищевикладене, зауважимо, що Україна є привабливою для інвестицій, не залишається осторонь світових процесів, є достатньо інтегрованою у світове господарство, що впливає на внутрішні процеси в країні, тобто сприяє активізації модернізаційних реформ у нашій державі. Реалізація цих заходів буде сприяти покращенню інвестиційного клімату не тільки щодо залучення певного обсягу іноземних інвестицій, а й у створенні умов для їхнього ефективного застосування. Крім того, країні необхідно активізувати роботу над створенням удосконаленого та більш привабливого для іноземних інвесторів законодавчого поля.

Список використаної літератури

1. Гушко С.В. Оцінка інвестиційної діяльності та сучасної регіональної інвестиційної політики в Україні / С.В. Гушко // Ефективна економіка : електронне наукове фахове видання. – Дніпропетровськ, 2013. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua>.
2. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
3. Мельниченко О.А. Інвестиційний клімат: сутність та напрямки покращання в Україні / О.А. Мельниченко // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – Луганськ, 2012. – № 14. – Ч. 1. – С. 292–296.
4. Носова О.В. Інвестиційний клімат в Україні: основні напрями поліпшення / О.В. Носова // Стратегічні пріоритети. – 2011. – № 1. – С. 59–65.
5. Разумный подход к регулированию деятельности малых и средних предприятий // Ведение бизнеса – 2013 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://russian.doingbusiness.org>.
6. Ситнік І.В. Сучасний інвестиційний клімат України та напрямки його поліпшення / І.В. Ситнік, Ю.В. Музична // Економічні науки. Вісник Хмельницького національного університету. – Хмельницький, 2010. – № 4. – Т. 2. – С. 103–105.

Стаття надійшла до редакції 15.10.2013.

Стойка А.В., Пипко С.А., Черкасский И.Б. Активизация процессов модернизации национального производства в пределах улучшения инвестиционного климата

В статье исследован инвестиционный климат Украины в период преодоления последствий мирового финансового кризиса; рассмотрено состояние национального производства на

сегодняшний день и перспективы развития экономики в пределах улучшения инвестиционно-го развития нашего государства.

Ключевые слова: экономический кризис, модернизация, активизация, инвестиционный климат, инвестиции, национальное производство.

Stoyka A., Pypko S., Cherkassky I. Accelerating the modernization of the national production within improving the investment climate

The article defines that the aftermath of the global financial crisis has greatly affected the activation of development of the State and stability of the economic situation in Ukraine and the prospects for improving its macroeconomic indicators. It was investigated that the activation process of modernization of the national economy including modernization of national production primarily depends on the investment climate of the country and establishment of effective system of mobilizing of investment resources and management. It was noted that improvement of investment attractiveness of Ukraine is considered to be the one of the most important steps towards the economic development of the state. Investment climate in Ukraine during the aftermath of global financial crisis has been analyzed and determined that in 2012 there was a noticeable slowing of economic growth, which was accompanied by a significant decrease in the dynamics of investment that caused formation of low share of gross fixed capital formation in GDP. The state of national production was studied and revealed that the most effective instrument of economic reform and mechanism of crisis recovery is the modernization of the industrial sector as a basis for economic growth in long term period and detailed analysis of the dynamics of industrial production was demonstrated. The highest rate of industrial production growth was achieved in the chemical and petrochemical industry while the lowest rate was observed in the production of coke and oil products. Despite the low indicators of national production modernization processes have been observed in the main industries that is the first step towards improving of economic development within the improvement of the investment of the country.

Key words: economic crisis, modernization, accelerating, investment climate, investment, domestic production.